

**Rozkład materiału nauczania z biologii dla klasy 7 szkoły podstawowej
na podstawie *Programu nauczania biologii – Puls życia* autorstwa Anny Zdziennickiej
w roku szkolnym 2023/2024**

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
I. Organizm człowieka. Skóra – powłoka organizmu	1. Organizm człowieka jako funkcjonalna całość. - stopnie uorganizowania budowy organizmu człowieka (komórka, tkanka, narząd, układ narządów) - budowa i funkcje tkanek: nabłonkowej, łącznej, mięśniowej i nerwowej - funkcje układów narządów - współdziałanie układów narządów w organizmie człowieka i homeostaza	- wykazanie stopniowej komplikacji budowy organizmu człowieka - wykazanie związku między budową a funkcją tkanek zwierzęcych - poznanie budowy i funkcjonowania ciała człowieka - wykazanie związku między współpracą poszczególnych układów narządów a utrzymaniem homeostazy	I.1 II.7.1 III.1	- analizowanie schematów budowy ciała człowieka - mapa pojęciowa <i>Organizm człowieka</i> - mapa pojęciowa <i>Związek budowy poszczególnych tkanek zwierzęcych z ich funkcjami</i> - wyszukiwanie informacji w podanych materiałach - obserwacja mikroskopowa tkanek zwierzęcych – porównanie ze schematami i zdjęciami	- tablica interaktywna - plansze przedstawiające hierarchiczną budowę organizmu człowieka - foliogramy i plansze przedstawiające tkanki zwierzęce - multimedialny atlas anatomiczny - książki popularno-naukowe o budowie człowieka
	2. Budowa i funkcje skóry - budowa skóry i warstwy podskórnej - funkcje skóry i warstwy podskórnej - budowa i rola wytworów naskórka - działanie receptorów skóry	- definiowanie skóry jako elementu chroniącego ciało - wskazywanie miejsc występowania receptorów dotyku, ciepła, zimna i bólu - charakteryzowanie funkcji skóry - omówienie wrażliwości skóry na bodźce - wykazanie związku budowy skóry z jej funkcją	III.2.1 III.2.2	- analizowanie plansz ilustrujących budowę skóry i warstwy podskórnej - obserwacje mikroskopowe skóry - doświadczenie sprawdzające gęstość rozmieszczenia receptorów w skórze różnych części ciała - doświadczenia wykazujące wydalniczą funkcję skóry	- plansza z budową skóry - sprzęt do mikroskopowania - preparat trwały przekroju poprzecznego skóry ssaka
	3. Higiena i choroby skóry - zasady higieny skóry - czynniki powodujące uszkodzenia skóry - wpływ słońca na zdrowie skóry - dolegliwości i choroby skóry oraz ich objawy (grzybice skóry, czerniak, opryszczka, łupież, wszawica, świerz, trądzik młodzieńczy) - pierwsza pomoc przedlekarska w wypadku oparzeń i odmrożeń	- uwrażliwienie na konieczność higieny skóry - rozpoznanie niepokojących zmian na skórze - zapoznanie się z różnorodnymi chorobami skóry - zapobieganie chorobom skóry - poznanie zasad udzielania pierwszej pomocy w wypadku oparzeń i odmrożeń.	III.2.3 III.2.4 III.2.5	- wyszukiwanie informacji w różnych źródłach - wywiad z lekarzem lub pielęgniarką w przychodni lekarskiej lub stacji sanitarno-epidemiologicznej - projekt edukacyjny na temat chorób i pielęgnacji skóry młodzieńczej - wyszukiwanie informacji o środkach kosmetycznych z filtrem UV, przeznaczonych dla cery młodzieńczej	- materiały oświaty zdrowotnej - foliogramy multimedialne - materiały edukacyjne (ulotki, broszury, wycinki prasowe) dotyczące kosmetyków przeznaczonych dla młodzieży - materiały edukacyjne na temat chorób skóry
	4. Podsumowanie i sprawdzenie wiadomości	X	X	X	Generator testów i sprawdzianów

¹ Symbolem (*) oznaczono wymagania ogólne.

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
II. Aparat ruchu	5. Aparat ruchu. Budowa szkieletu • podział aparatu ruchu na część czynną i bierną • funkcje szkieletu • ruch jako efekt działania biernego i czynnego aparatu ruchu • budowa szkieletu • kształty kości	• określenie funkcji biernej i czynnej części aparatu ruchu • poznanie elementów budowy szkieletu	III.3.1	• rozmowa dydaktyczna na temat działania aparatu ruchu na podstawie obejrzanego filmu edukacyjnego lub obserwacji własnego ciała • wskazywanie na modelu lub planszy elementów szkieletu • rozpoznawanie różnych kształtów kości ssaków na modelach lub okazach naturalnych • obserwacja budowy omawianych elementów szkieletu osiowego na modelu, planszy lub w filmie edukacyjnym • praca w grupach z okazami naturalnych kości – klasyfikowanie ich ze względu na kształt	• model szkieletu człowieka lub plansze z budową szkieletu człowieka • film edukacyjny, np. <i>Szkielet z serii Widziane z bliska</i> • zestaw różnych kości ssaków • multimedialny atlas anatomiczny
	6. Budowa kości • budowa chemiczna kości • zmiany zachodzące z wiekiem w układzie kostnym • budowa anatomiczna kości	• omówienie budowy chemicznej i anatomicznej kości • wyjaśnienie zmian zachodzących z wiekiem w układzie kostnym	III.3.2	• mikroskopowa obserwacja tkanek: chrzęstnej i kostnej • doświadczenie wykazujące skład chemiczny kości • badanie właściwości fizycznych kości ssaków za pomocą zmysłów • analizowanie zdjęć rentgenowskich kości	• zestaw do mikroskopowania • preparaty trwałe tkanek chrzęstnej i kostnej • różne kości ssaków • zestaw do spalania kości • naczynie z octem • zdjęcia rentgenowskie • tablica interaktywna

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
II. Aparat ruchu	7. Budowa i rola szkieletu osiowego - skład szkieletu osiowego: czaszka, kręgosłup, klatka piersiowa - funkcje elementów szkieletu osiowego	- poznanie elementów budowy szkieletu osiowego - omówienie funkcji elementów budowy szkieletu osiowego - określenie funkcji mózgowiczaszki i trzewioczaszki - omówienie budowy kręgu kręgosłupa i jego odcinków - omówienie budowy i funkcji klatki piersiowej	III.3.1 III.3.2	- obserwacja modelu czaszki, kręgosłupa, kręgu, klatki piersiowej - rozmowa dydaktyczna na podstawie filmu edukacyjnego	- model szkieletu człowieka lub plansze z budową szkieletu człowieka - film edukacyjny, np. <i>Szkielet z serii Widziane z bliska</i> - model czaszki człowieka - modele kręgów - multimedialny atlas anatomiczny
	8. Szkielet kończyn - budowa i funkcjonowanie kończyn - budowa obręczy barkowej i miednicznej - rodzaje połączeń kości - rodzaje stawów, ich budowa i zakres ruchów	- charakteryzowanie budowy i funkcjonowania obręczy barkowej i miednicznej - poznanie elementów budowy kończyn - rozpoznawanie rodzajów połączeń kości - rozpoznawanie rodzajów stawów - charakteryzowanie budowy i zakresu ruchów różnych rodzajów stawów	III.3.1 III.3.2 III.3.3	- obserwacja budowy omawianych elementów szkieletu kończyn na modelu, planszy lub w filmie edukacyjnym - obserwacja urazów kończyn na zdjęciach rentgenowskich - projektowanie modelu dowolnego połączenia kości - obserwacja ruchu kończyn w stawach	- zdjęcia rentgenowskie urazów kończyn - materiały do tworzenia modeli połączeń kości - multimedialny atlas anatomiczny
	9. Budowa i rola mięśni - rodzaje i cechy tkanki mięśniowej - budowa mięśnia szkieletowego - położenie i funkcje poszczególnych mięśni szkieletowych - antagonistyczne działanie mięśni - warunki pracy mięśni	- określenie położenia i funkcji mięśni szkieletowych - rozpoznawanie rodzajów tkanki mięśniowej - omówienie warunków pracy mięśni	III.3.3 III.3.4	- praca z atlasem anatomicznym - obserwacje mikroskopowe preparatów trwałych tkanki mięśniowej - analizowanie ruchów własnego ciała	- atlasy anatomiczne - zestaw do mikroskopowania oraz preparaty trwałe tkanki mięśniowej - tablica interaktywna

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
II. Aparat ruchu	10. Higiena i choroby aparatu ruchu - naturalne krzywizny kręgosłupa – lordozy i kifozy - wady postawy (skrzywienia kręgosłupa) - wady budowy stóp (płaskostopie) - choroby aparatu ruchu – krzywica i osteoporoza - urazy mechaniczne aparatu ruchu - pierwsza pomoc w wypadku urazów mechanicznych aparatu ruchu - profilaktyka wad postawy - znaczenie aktywności fizycznej dla prawidłowej budowy i prawidłowego funkcjonowania aparatu ruchu	- określenie skrzywień i naturalnych krzywizn kręgosłupa - poznanie wad i chorób aparatu ruchu - wyliczenie sposobów zapobiegania deformacjom szkieletu - uświadomienie znaczenia aktywności fizycznej dla prawidłowej budowy i funkcjonowania aparatu ruchu - opanowanie wiadomości i umiejętności dotyczących pierwszej pomocy w wypadku urazów mechanicznych aparatu ruchu	III.3.1 III.3.4 III.3.5	- obserwacja wad kręgosłupa na zdjęciach rentgenowskich - obserwacja śladów stóp uczniów - wywiad z lekarzem lub pielęgniarką szkolną - demonstracja pierwszej pomocy w razie urazów kończyn - ćwiczenia w udzielaniu pierwszej pomocy w wypadku urazów kończyn - rozmowa dydaktyczna na temat przyczyn chorób aparatu ruchu	- materiały oświaty zdrowotnej - zdjęcia rentgenowskie wad kręgosłupa - odciski stóp zdrowych i z płaskostopiem - materiały do pierwszej pomocy w razie urazów kończyn
	11. Podsumowanie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
	12. Sprawdzenie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
III. Układ pokarmowy	13. Pokarm – budulec i źródło energii - niezbędne składniki pokarmowe - znaczenie węglowodanów, białek i tłuszczów w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu - pokarm jako źródło energii i budulec organizmu - najważniejsze pierwiastki budujące ciało organizmów - podstawowe grupy związków chemicznych występujących w organizmach (węglowodany, białka, tłuszcze)	- podanie nazw składników pokarmowych - omówienie budowy i roli składników pokarmowych w organizmie - podanie głównych pierwiastków budujących ciało organizmów - poznanie skutków niedoboru aminokwasów egzogennych - omówienie roli błonnika w prawidłowym funkcjonowaniu układu pokarmowego - wskazanie źródeł poszczególnych składników pokarmowych	III.4.3 III.4.6 III.4.7	- wykrywanie skrobi i tłuszczu w różnych pokarmach - pogadanka na temat roli substancji odżywczych w diecie	- zestaw do wykrywania skrobi: płyn Lugola, różne produkty pochodzenia roślinnego i zwierzęcego - zestaw do wykrywania tłuszczu: ziarna słonecznika, nasiona orzecha laskowego, jabłko, olej, nóż, bibuła lub papierowe serwetki
	14. Witaminy, sole mineralne, woda - rola wody w organizmie - witaminy rozpuszczalne w tłuszczach i w wodzie - znaczenie wody i witamin - skutki niedoboru witamin - makroelementy i mikroelementy	- omówienie roli witamin w organizmie - klasyfikowanie pierwiastków chemicznych na makro- i mikroelementy - omówienie znaczenia wody i soli mineralnych dla organizmu człowieka	III.4.3 III.4.5 III.4.7	- analizowanie rodzajów pokarmów pod kątem występujących w nich witamin i soli mineralnych - analizowanie roli witamin i soli mineralnych w organizmie oraz skutków ich nadmiaru i niedoboru	opakowania i etykiety różnych rodzajów produktów spożywczych

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
III. Układ pokarmowy	15–16. Budowa i rola układu pokarmowego • etapy trawienia pokarmu • budowa zęba i rodzaje zębów • budowa poszczególnych odcinków przewodu pokarmowego • trawienie w poszczególnych odcinkach przewodu pokarmowego • budowa i funkcje gruczołów trawiennych	• zapoznanie z budową i funkcjonowaniem odcinków przewodu pokarmowego • omówienie budowy i funkcji zębów • omówienie roli gruczołów współpracujących z przewodem pokarmowym	III.4.1 III.4.2 III.4.4	• analizowanie budowy przewodu pokarmowego na planszy lub modelu • obserwacja ruchów żuchwy • obserwacja własnego uzębienia • wyszukiwanie i wskazywanie na powierzchni ciała omawianych odcinków przewodu pokarmowego • zapisywanie uproszczonego schematu reakcji chemicznej rozkładu białek, tłuszczów i cukrów • doświadczenie z wykrywaniem wybranych składników pokarmowych w produktach spożywczych • wykonanie doświadczenia badającego wpływ substancji zawartych w ślinie na trawienie skrobi	• plansza lub model ilustrujący budowę układu pokarmowego • ilustracje z podręcznika • zestaw do przeprowadzenia doświadczenia z trawieniem białek • lekcja multimedialna <i>Co się dzieje z pokarmem?</i> • komputer, rzutnik multimedialny
	17–18. Higiena i choroby układu pokarmowego • znaczenie prawidłowej diety • czynniki wpływające na zapotrzebowanie energetyczne • piramida żywieniowa • higiena odżywiania się • choroby układu pokarmowego (próchnica, WZW A, WZW B, WZW C, choroba wrzodowa żołądka i dwunastnicy, zatrucia pokarmowe, rak jelita grubego) • zaburzenia w odżywianiu (anoreksja i bulimia) • przyczyny i profilaktyka próchnicy	• wyjaśnienie zależności między rodzajem diety a czynnikami, które na nią wpływają • poznanie zasad zdrowego żywienia i higieny żywności • przewidywanie skutków niewłaściwej diety • obliczanie indeksu masy ciała • omówienie przyczyn, objawów i profilaktyki niektórych chorób układu pokarmowego (próchnica, WZW A, WZW B i WZW C, choroba wrzodowa żołądka i dwunastnicy, zatrucia pokarmowe, rak jelita grubego)	III.4.2 III.4.6 III.4.7 III.4.8	• analizowanie piramidy żywieniowej • wyszukiwanie informacji o chorobach związanych z zaburzeniami łaknienia i przemiany materii • praca w grupach: wykonanie metaplanu <i>Odżywianie a zdrowie człowieka</i> • układanie jadłospisu w zależności od zmiennych warunków zewnętrznych (np. pory roku) i wewnętrznych (np. ciąży) • wyszukiwanie w różnych źródłach informacji na temat zaburzeń łaknienia • analizowanie etykiet produktów spożywczych pod kątem ich składu	• piramida żywieniowa (ilustracja z podręcznika) • materiały oświaty zdrowotnej • komputer z dostępem do internetu
	19. Podsumowanie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
	20. Sprawdzenie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
IV. Układ krążenia	21–22. Budowa i funkcje krwi • krew jako tkanka płynna • skład krwi • funkcja składników krwi • proces krzepnięcia krwi • grupy krwi • znaczenie krwiodawstwa • zasady transfuzji krwi • konflikt serologiczny	• poznanie funkcji i składu krwi • poznanie rodzajów elementów morfotycznych krwi • wyjaśnienie procesu krzepnięcia krwi • omówienie różnic między grupami krwi • wyjaśnienie zasad transfuzji • omówienie warunków wystąpienia konfliktu serologicznego	III.5.3 III.5.4 III.6.4	• oglądanie pod mikroskopem preparatu trwałego krwi • rysowanie efektów obserwacji mikroskopowej • analizowanie schematów łączenia grup krwi podczas przetaczania • wyszukiwanie informacji w różnych źródłach • oglądanie filmu edukacyjnego	• sprzęt do mikroskopowania • preparat trwały krwi ssaka • film edukacyjny, np. <i>Dlaczego krew krzepnie?</i> z serii <i>Biologia</i>
	23. Krążenie krwi • narządy układu krwionośnego • krwiobieg duży i krwiobieg mały • budowa naczyń krwionośnych • funkcje narządów układu krwionośnego	• analizowanie drogi krwi w krwiobiegu dużym i krwiobiegu małym • porównywanie rodzajów naczyń krwionośnych • omówienie funkcji naczyń krwionośnych	III.5.1 III.5.2	• analizowanie planszy z krwiobiegami • oglądanie przekrojów poprzecznych naczyń krwionośnych	• plansze ściennie, ilustracje obiegu krwi • sprzęt do mikroskopowania • preparaty trwałe przekrojów poprzecznych naczyń krwionośnych • lekcja multimedialna <i>Krwiobiegi</i> • komputer, rzutnik multimedialny • tablica interaktywna
	24. Budowa i działanie serca • funkcje serca • budowa serca • cykl pracy serca • mierzenie tętna i ciśnienia krwi	• poznanie budowy serca • omówienie znaczenia pracy serca dla krwiobiegu • analizowanie własnego tętna i ciśnienia krwi	III.5.1 III.5.5	• rozmowa dydaktyczna dotycząca edukacyjnego filmu • słuchanie tonów serca • obserwacja zmian tętna i ciśnienia krwi podczas spoczynku i wysiłku fizycznego • obserwacja elementów budowy serca na planszy lub ilustracji z podręcznika	• fragmenty filmu edukacyjnego, np. <i>Serce</i> z serii <i>Było sobie życie</i> • stetoskop • przyrząd do mierzenia ciśnienia krwi • plansza, ilustracje z podręcznika
	25–26. Higiena i choroby układu krwionośnego • przyczyny najczęstszych chorób układu krwionośnego • choroby układu krwionośnego (miażdżyca, nadciśnienie tętnicze, zawał serca, anemia, białaczka) • zapobieganie chorobom układu krwionośnego • pierwsza pomoc w wypadku krwawień i krwotoków • wpływ aktywności fizycznej i diety na funkcjonowanie układu krwionośnego	• poznanie przyczyn chorób układu krwionośnego • analizowanie wyników badań laboratoryjnych • omówienie profilaktyki chorób układu krwionośnego • opanowanie wiadomości i umiejętności dotyczących pierwszej pomocy w wypadku krwawień i krwotoków	III.5.6 III.5.7 III.5.8	• wyszukiwanie informacji w różnych źródłach • wywiad z lekarzem szkolnym lub lekarzem pierwszego kontaktu • ćwiczenia w udzielaniu pierwszej pomocy w wypadku krwawień i krwotoków • odczytywanie wyników badań laboratoryjnych krwi	• materiały oświaty zdrowotnej • materiały opatrunkowe do demonstracji tamowania krwotoków • przykładowe wyniki badania laboratoryjnego krwi

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
IV. Układ krążenia	27. Układ limfatyczny - funkcje układu limfatycznego - powstawanie chłonki - narządy układu limfatycznego	- omówienie budowy i roli układu limfatycznego - wykazanie, że układy: krwionośny i limfatyczny stanowią integralną całość	III.6.1	wyszukiwanie podobieństw i różnic w budowie układów limfatycznego i krwionośnego na podstawie analizy schematów ich budowy	schematy budowy układów: limfatycznego i krwionośnego
	28. Budowa i funkcjonowanie układu odpornościowego - budowa układu odpornościowego - rodzaje odporności - antygeny - rodzaje leukocytów i ich funkcje - reakcja obronna organizmu - szczepienia, surowice	- poznanie narządów układu odpornościowego - poznanie zasad działania układu odpornościowego - podanie rodzajów odporności - wyjaśnienie różnicy między szczepionką a surowicą	III.6.1 III.6.2 III.6.3	- wyszukiwanie informacji w różnych źródłach - analizowanie wykazu szczepień we własnych książeczkach zdrowia - wywiad z pielęgniarką szkolną – szczepienia obowiązkowe, szczepionki i surowice	- materiały oświaty zdrowotnej - książeczki zdrowia uczniów
	29. Zaburzenia funkcjonowania układu odpornościowego - choroby alergiczne - transplantacje tkanek i narządów - HIV a AIDS	- omówienie przyczyn i objawów alergii - omówienie sytuacji wymagających transplantacji tkanek i narządów - podanie przyczyn odrzucenia przeszczepu - omówienie zależności między HIV a AIDS	III.6.5 III.6.6 III.6.7	- wyszukiwanie informacji w różnych źródłach - rozmowa dydaktyczna lub spotkanie z lekarzem – przeszczepy narządów - praca w zespołach – wyszukiwanie w różnych źródłach informacji na temat dróg zakażenia wirusem HIV - wykonanie metodą portfolio pracy <i>Jak ustrzec się przed AIDS?</i>	materiały oświaty zdrowotnej
	30. Podsumowanie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
	31. Sprawdzenie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
V. Układ oddechowy	32. Budowa i rola układu oddechowego - budowa i funkcje dróg oddechowych - budowa płuc - mechanizm powstawania głosu	- poznanie budowy i sposobu funkcjonowania układu oddechowego - analizowanie procesu powstawania głosu - omówienie roli nagłośni	III.7.1	- obserwacja budowy układu oddechowego na tablicach, planszach lub ilustracjach z podręcznika - rozmowa dydaktyczna na podstawie filmu edukacyjnego - ćwiczenia z głosem – wydawanie różnych dźwięków	- ilustracje z budową układu oddechowego - film edukacyjny, np. <i>Płuca</i> z serii <i>Tajemnice ciała ludzkiego</i> lub <i>Układ oddechowy</i> z serii <i>Było sobie życie</i>
	33. Mechanizm oddychania - mechanizm wentylacji płuc - regulacja tempa oddechów - mechanizm wymiany gazowej w pęcherzykach płucnych i naczyniach włosowatych krwiobiegu dużego - oddychanie komórkowe	- omówienie mechanizmu wymiany gazowej w pęcherzykach płucnych i naczyniach włosowatych krwiobiegu dużego - omówienie roli krwi w transporcie gazów oddechowych - omówienie przebiegu i znaczenia oddychania komórkowego	III.7.2 III.7.3 III.7.4 I.7	- obserwacja ruchów klatki piersiowej i przepony podczas wdechu i wydechu - doświadczenie polegające na wykrywaniu CO₂ w wydychanym powietrzu - zapisywanie procesu utleniania w postaci równania reakcji - praca w parach – obserwowanie wpływu wysiłku fizycznego na częstość oddechów	zestaw do doświadczenia według opisu z podręcznika

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
V. Układ oddechowy	34. Higiena i choroby układu oddechowego - sposoby unikania chorób układu oddechowego - choroby bakteryjne, wirusowe i wywołane zanieczyszczeniem powietrza (grypa, angina, gruźlica, rak płuc) i ich profilaktyka - wpływ palenia tytoniu na organizm człowieka	- omówienie chorób układu oddechowego - określenie wpływu dymu tytoniowego na układ oddechowy i pozostałe części organizmu człowieka - dostrzeganie zależności między skażeniem środowiska a zachorowalnością na choroby układu oddechowego	III.7.5 III.7.6	- wyszukiwanie informacji w różnych źródłach - wykonanie projektu edukacyjnego na temat zachorowalności na choroby układu oddechowego w zamieszkiwanym regionie - wywiad w przychodni lekarskiej – choroby płuc - prezentacja multimedialna na temat szkodliwości palenia tytoniu	- materiały oświaty zdrowotnej - prezentacja multimedialna
VI. Układ wydalniczy	35. Budowa i działanie układu wydalniczego - wydalanie a defekacja - budowa i funkcje układu wydalniczego - rodzaje substancji wydalanych przez organizm - budowa i funkcje nefronu - etapy powstawania moczu - mechanizm wydalania moczu	- rozdzielenie pojęć <i>wydalenie</i> i <i>defekacja</i> - poznanie procesu powstawania moczu - omówienie znaczenia układu wydalniczego dla funkcjonowania organizmu - omówienie budowy i funkcji narządów układu wydalniczego	III.8.1 III.8.2	- dyskusja na temat <i>Co rozumiesz pod pojęciem wydalania?</i> - budowanie schematu wydalania z organizmu zbędnych produktów przemiany materii - analizowanie na schemacie lub ilustracji narządów układu wydalniczego - wskazywanie warstw nerki w wypreparowanym materiale świeżym na modelu, planszy lub ilustracji z podręcznika - analizowanie etapów powstawania moczu na podstawie planszy lub ilustracji z podręcznika	- dyskusja - model nerki lub preparat świeży (nerka wołowa, wieprzowa), plansze z przekrojem podłużnym nerki - ilustracja z etapami powstawania moczu - lekcja multimedialna <i>Układ wydalniczy</i> - komputer, rzutnik multimedialny
	36. Higiena i choroby układu wydalniczego - sposoby zapobiegania chorobom układu wydalniczego - najczęstsze choroby układu wydalniczego (zakażenia dróg moczowych, kamica nerkowa) i ich objawy	- określenie znaczenia higieny w profilaktyce chorób układu wydalniczego - wyjaśnienie, czym jest dializa	III.8.3 III.8.4	- wyszukiwanie informacji w różnych źródłach - analizowanie wyników badania laboratoryjnego moczu	- materiały oświaty zdrowotnej - encyklopedia zdrowia - autentyczne lub spreparowane wyniki badań laboratoryjnych moczu
	37. Podsumowane wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
38. Sprawdzenie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów	

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
VII. Regulacja nerwowo-hormonalna	39. Budowa i funkcjonowanie układu hormonalnego • hormony – produkty wydzielania gruczołów dokrewnych • lokalizacja gruczołów dokrewnych w ciele człowieka • swoiste działanie hormonów • rola poszczególnych hormonów w organizmie człowieka • antagonistyczne działanie hormonów • rytm dobowy a działanie hormonów	• poznanie budowy i funkcjonowania gruczołów dokrewnych oraz wytwarzanych przez nie hormonów • wskazywanie położenia gruczołów • zrozumienie swoistego sposobu działania hormonów • omówienie sposobu działania układu dokrewnego jako całości na organizm	III.11.1 III.11.2	• praca z tekstem źródłowym • obserwacja położenia gruczołów dokrewnych na ilustracjach • graficzne ilustrowanie działania gruczołów dokrewnych	• teksty źródłowe, ilustracje • tekst z podręcznika
	40. Zaburzenia funkcjonowania układu hormonalnego • równowaga hormonalna • skutki nadmiaru hormonów • skutki niedoboru hormonów	• opisanie skutków nadmiaru i niedoboru hormonów • porównanie cukrzycy typu I i cukrzycy typu II	III.4.7	• wyszukiwanie informacji w różnych źródłach	• materiały oświaty zdrowotnej • encyklopedia zdrowia
	41. Budowa i rola układu nerwowego • funkcje układu nerwowego • budowa komórki nerwowej • ośrodkowy i obwodowy układ nerwowy • somatyczny i autonomiczny układ nerwowy • kierunek i sposób przekazywania impulsów nerwowych	• określenie funkcji układu nerwowego • omówienie budowy elementów tworzących układ nerwowy • wskazanie na jednokierunkowy przepływ impulsu nerwowego	II.7.1 III.9.1 III.9.2	• rozmowa dydaktyczna po obejrzeniu filmu edukacyjnego • mapa pojęciowa – podział i funkcje układu nerwowego	• film edukacyjny, np. <i>Nerwy z serii Było sobie życie</i>
	42. Ośrodkowy układ nerwowy • nadrzędna rola ośrodkowego układu nerwowego • budowa mózgowia • rozmieszczenie ośrodków odpowiedzialnych za odbiór zróżnicowanych impulsów nerwowych • budowa i funkcje rdzenia kręgowego	• omówienie budowy i roli ośrodkowego układu nerwowego • określenie funkcji mózgu i rdzenia kręgowego	III.9.1	• rozmowa dydaktyczna po obejrzeniu filmu edukacyjnego • lokalizowanie omawianych elementów na ilustracji	• film edukacyjny, np. <i>Mózg z serii Było sobie życie</i> • ilustracja budowy układu nerwowego

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
VII. Regulacja nerwowo-hormonalna	43. Obwodowy układ nerwowy. Odruchy - nerwy czuciowe i ruchowe - nerwy czaszkowe i rdzeniowe - łuk odruchowy - odruchy bezwarunkowe i warunkowe	- scharakteryzowanie funkcji obwodowego układu nerwowego - opisanie działania odruchów - sklasyfikowanie odruchów - omówienie znaczenia odruchów w życiu człowieka	III.9.1 III.9.3	- praca z podręcznikiem - obserwacja odruchów własnych i przedstawionych na filmie edukacyjnym - obserwacja odruchu kolanowego oraz mrużenia oczu - rysowanie łuku odruchowego	- podręcznik - film edukacyjny, np. <i>Od odruchu do neuronu</i> z serii <i>Biologia</i> - papier, pisaki
	44–45. Higiena układu nerwowego - przykłady pozytywnego i negatywnego działania stresu - sposoby radzenia sobie ze stresem - skutki stresu - znaczenie snu - zagrożenia związane z przyjmowaniem leków - szkodliwość palenia tytoniu - skutki działania alkoholu - zagrożenia związane z zażywaniem narkotyków - profilaktyka uzależnień	- poznanie pozytywnych i negatywnych skutków stresu - poznanie sposobów radzenia sobie ze stresem - omówienie zagrożeń związanych z przyjmowaniem leków - charakteryzowanie używek - wskazanie związanych z używkami zagrożeń dla zdrowia i życia	III.9.4 III.9.5 III.9.6 IV.3	- ćwiczenie umiejętności komunikacji i pracy w grupie - tworzenie mapy mentalnej <i>Dbamy o swoje nerwy</i> - analizowanie przyczyn powstawania stresu - spotkanie z psychoterapeutą	materiały do tworzenia mapy mentalnej: papier, pisaki, źródła informacji (encyklopedia zdrowia, słowniki biologiczne, materiały oświaty zdrowotnej)
	46. Podsumowanie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
	47. Sprawdzenie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
VIII. Narządy zmysłów	48. Budowa i działanie narządu wzroku - oko narządem wzroku - elementy i rola aparatu ochronnego oka - budowa gałki ocznej - powstawanie obrazu	- wyjaśnienie zależności między narządami zmysłów a receptorami - wyróżnienie w narządzie wzroku aparatu ochronnego oka i gałki ocznej - poznanie budowy gałki ocznej - wyjaśnienie mechanizmu powstawania obrazu	III.10.1 III.10.5	- omawianie budowy oka na modelu - obserwacja reakcji zwiężenia źrenicy pod wpływem światła - obserwacja – wykazanie obecności tarczy nerwu wzrokowego w siatkówce oka - rysowanie przebiegu bodźca świetlnego przez gałkę oczną - rozmowa dydaktyczna po obejrzeniu filmu edukacyjnego	- plansza, model z przekrojem podłużnym przez gałkę oczną - film edukacyjny, np. <i>Oczy z serii Było sobie życie</i> lub <i>Oczy z serii Tajemnice naszego ciała</i> - latarki, papier, pisaki - lekcja multimedialna <i>Jak działa oko?</i>
	49. Ucho – narząd słuchu i równowagi - ucho – narząd słuchu - budowa i funkcje elementów budowy ucha - narząd zmysłu równowagi	- zdefiniowanie ucha jako narządu zmysłu - omówienie budowy ucha - określenie funkcji poszczególnych elementów budowy ucha - wyjaśnienie mechanizmu odbierania dźwięków - omówienie sposobu działania zmysłu równowagi	III.10.3 III.10.5	- omawianie na modelu budowy ucha - ćwiczenia polegające na słuchaniu i wydawaniu dźwięków - generowanie dźwięków o określonej częstotliwości za pomocą kamertonu - śledzenie przebiegu bodźca dźwiękowego przez ucho na modelu, tablicy lub ilustracji z podręcznika	- nagrania różnych dźwięków - kamerton - model ucha, tablica lub ilustracja z podręcznika przedstawiająca budowę ucha

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
VIII. Narządy zmysłów	50. Higiena oka i ucha • krótkowzroczność, dalekowzroczność i astygmatyzm • korekcja wad wzroku • higiena oczu • przyczyny i objawy zapalenia spojówek, jęczmienia, zaćmy oraz jaskry • wpływ hałasu na zdrowie człowieka	• zapoznanie z wadami wzroku • wyjaśnienie zasad korekcji wad wzroku • omówienie daltonizmu • poznanie zasad higieny oka • poznanie chorób oczu • omówienie skutków przebywania w hałasie	III.10.2 III.10.4 III.10.5	• obserwacja ilustracji z rodzajami soczewek korygujących wady wzroku • sprawdzanie wzroku pod kątem daltonizmu • rozmowa dydaktyczna na temat higieny wzroku i słuchu • wyszukiwanie informacji w różnych źródłach na temat chorób i wad wzroku oraz słuchu	• ilustracje soczewek korekcyjnych z podręcznika • tablice graficzne z wadami wzroku • plansze do sprawdzania daltonizmu • materiały oświaty zdrowotnej • encyklopedie zdrowia • słowniki biologiczne
	51. Zmysły powonienia, smaku i dotyku • rozmieszczenie komórek węchowych • znaczenie węchu, smaku i dotyku • kubki smakowe narządem smaku • różnorodność bodźców odbieranych przez skórę	• określenie rozmieszczenia narządów zmysłów węchu, smaku i dotyku • omówienie znaczenia smaku i węchu w ocenie pokarmów • omówienie znaczenia dotyku w życiu człowieka	III.10.5	• ćwiczenie w grupach dotyczące rozpoznawania smaków • doświadczenie wykazujące zagęszczenie receptorów dotyku w skórze różnych części ciała • doświadczenie wykazujące współdziałanie zmysłów smaku i węchu w ocenie pokarmu	• warzywa i owoce do ćwiczeń • zestaw potrzebny do wykonania doświadczeń
	52. Podsumowanie i sprawdzenie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
IX. Rozmnażanie i rozwój człowieka	53. Męski układ rozrodczy • męskie cechy płciowe • funkcje i budowa narządów męskiego układu rozrodczego • budowa gamety męskiej – plemnika	• poznanie budowy męskiego układu rozrodczego • określenie funkcji męskich narządów płciowych • sklasyfikowanie męskich cech płciowych na pierwszo-, drugo- i trzeciorzędowe • omówienie roli poszczególnych elementów budowy plemnika	III.12.1 III.12.3	• wyszukiwanie informacji o dojrzewaniu chłopców w materiałach źródłowych • fragment filmu edukacyjnego	• materiały źródłowe oświaty zdrowotnej • film edukacyjny <i>Co się ze mną dzieje?</i>
	54. Żeński układ rozrodczy • żeńskie cechy płciowe • budowa komórki jajowej • budowa i funkcje wewnętrznych narządów płciowych • budowa i funkcje zewnętrznych narządów płciowych	• poznanie budowy żeńskiego układu rozrodczego • określenie funkcji wewnętrznych i zewnętrznych żeńskich narządów płciowych • sklasyfikowanie żeńskich cech płciowych na pierwszo-, drugo- i trzeciorzędowe	III.12.1 III.12.3	• wyszukiwanie informacji o dojrzewaniu dziewcząt w materiałach źródłowych • fragment filmu edukacyjnego	• materiały źródłowe oświaty zdrowotnej • film edukacyjny <i>Co się ze mną dzieje?</i>

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne	
IX. Rozmnażanie i rozwój człowieka	55. Funkcjonowanie żeńskiego układu rozrodczego • żeńskie hormony płciowe • przebieg cyklu miesięczkowego	• wyjaśnienie sposobu funkcjonowania żeńskiego układu rozrodczego • wskazanie roli żeńskich hormonów płciowych	III.12.2 III.12.3	• odczytywanie z wykresu i interpretowanie informacji o przebiegu cyklu miesięczkowego • obliczanie dni płodnych i niepłodnych	• ilustracja z podręcznika • kalendarze	
	56. Rozwój człowieka – od poczęcia do narodzin • proces zapłodnienia • rozwój zarodka • funkcje błon płodowych • etapy rozwoju płodowego • ciąża i poród	• opisanie procesu zapłodnienia • omówienie etapów rozwoju zarodkowego i płodowego • wyjaśnienie zmian zachodzących w organizmie kobiety podczas ciąży • objaśnienie zasad higieny zalecanych kobietom w ciąży	III.12.3 III.12.4	• wyszukiwanie informacji w różnych źródłach • analizowanie treści filmu edukacyjnego • wywiad z położną z poradni K • rozmowa dydaktyczna na podstawie filmu edukacyjnego • analizowanie podobieństwa bliźniąt jedno- i dwujajowych	• model macicy z rozwijającym się płodem • materiały z poradni K • film <i>Halo, tu jestem</i> • fotografie przyniesione przez uczniów lub przygotowane z innych źródeł	
	57. Rozwój człowieka – od narodzin do starości • zmiany zachodzące w różnych okresach rozwojowych człowieka (noworodkowy, niemowlęcy, poniemowlęcy, dzieciństwo, dojrzewanie, dorosłość, przekwitanie, starość) • różne rodzaje dojrzałości człowieka	• charakteryzowanie etapów rozwojowych człowieka • wyróżnienie rodzajów dojrzałości	III.12.5	• przygotowanie portfolio z fotografiami z różnych okresów życia • rozmowa dydaktyczna na temat określania okresów rozwojowych człowieka i rozpoznawania charakterystycznych cech obserwowanych u członków rodziny	• fotografie uczniów i ich rodzin • brystol, pisaki, kolorowy papier, klej	
	58. Higiena i choroby układu rozrodczego • zapobieganie chorobom przenoszonym drogą płciową • czynniki chorobotwórcze i choroby przez nie wywoływane (rak szyjki macicy, rak piersi, rak prostaty, rzeżączka, kiła, rzeżyszkowica)	• wyjaśnienie zasad profilaktyki układu rozrodczego • poznanie chorób układu rozrodczego • wskazywanie źródeł zakażeń układu rozrodczego	III.12.6 III.12.7	• opracowanie projektu edukacyjnego na temat higieny układu rozrodczego • spotkanie z ginekologiem – choroby przenoszone drogą płciową	• materiały oświaty zdrowotnej • ilustracje z podręcznika	
	59. Podsumowanie wiadomości	X	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów
	60. Sprawdzenie wiadomości	X	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów

Dział programu	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne
X. Równowaga wewnętrzna organizmu	61. Mechanizmy regulacyjne organizmu - homeostaza i mechanizmy jej utrzymywania - regulacja ilości wody w organizmie oraz jego temperatury i poziomu glukozy we krwi - współdziałanie układów narządów w utrzymaniu równowagi wewnętrznej organizmu	- omówienie mechanizmów pozwalających na utrzymanie homeostazy - przedstawienie mechanizmów regulujących temperaturę ciała i poziom glukozy we krwi	IV.1	- wyszukiwanie w różnych źródłach informacji związanych z homeostazą - analizowanie plansz przedstawiających mechanizm termoregulacji i mechanizm hormonalnej regulacji stężenia glukozy we krwi	- cyfrowe zasoby internetowe - plansze ilustrujące mechanizmy homeostazy
	62. Choroba – zaburzenie homeostazy - definicja zdrowia - ochrona zdrowia - przyczyny chorób zakaźnych - metody zapobiegania chorobom zakaźnym - rodzaje chorób cywilizacyjnych - przyczyny chorób cywilizacyjnych - antybiotyki i inne leki oraz suplementy diety	- wyjaśnienie, czym jest zdrowie - określenie czynników wpływających na zdrowie - wskazanie dróg rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych - poznanie przyczyn chorób cywilizacyjnych - wyjaśnienie zasad profilaktyki chorób cywilizacyjnych - omówienie zagrożeń związanych z nieprawidłowym przyjmowaniem antybiotyków i innych leków, jak również suplementów diety	IV.2 IV.3 IV.4	- ćwiczenie umiejętności porządkowania informacji - tworzenie mapy mentalnej <i>Zdrowie</i> - wyszukiwanie wiadomości w różnych źródłach - projekt edukacyjny <i>Stan zdrowia mieszkańców w mojej miejscowości</i> - wyszukiwanie informacji na podstawie danych z najbliższej przychodni, wydziału zdrowia itp. - wyszukiwanie informacji na temat leków w ulotkach załączanych do leków - dyskusja na temat tego, dlaczego leki należy stosować zgodnie z zaleceniami lekarza	- materiały do tworzenia mapy mentalnej: arkusze papieru, pisaki, podręcznik - materiały oświaty zdrowotnej - przygotowane ankiety - materiały do tworzenia prezentacji - ulotki załączane do leków
	63. Podsumowanie i sprawdzenie wiadomości	X	X	Generator testów i sprawdzianów	Generator testów i sprawdzianów